

**სამოქალაქო ბიუჯეტი და ბიბლიოთეკები
(გორის მუნიციპალიტეტის მაგალითზე)**

**Participatory budget and Libraries on the example
of Gori Municipality**

გიორგი კილაძე

საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა
საქართველო, თბილისი

Giorgi Kiladze

The National Parliamentary Library of Georgia
Georgia, Tbilisi

ABSTRACT

In this article, the author tries to answer some interrelated questions about the relationship between participatory budgeting and libraries.

1. What kind of relationship can a participatory budget and a library have if:

1. The library is the priority of the participatory budget

1.2. The library is not a priority of the participatory budget

1.3. To what extent is the library's topic the participatory budgeting?

2.1. Foundation/restoration of the library (Another problem is the librarian's salary. There is no salary for the participatory budget for the project. It's interesting whether local schools' initiative - «a day in a week as a librarian» will be a priority. What results will it give us in terms of strengths and weaknesses, in terms of appearing opportunities and threats (loss of books, magazines, so on)

2.2. Promote the transformation of the existing library into public space (training, film screening/one-time purchases of equipment for discussion, promotion of new groups of immigrants in the library service area; increasing public interest in contemporary literature; Developing the library programs (for example, civil education subject).

2.3. Occasional supply with books, magazines, so on.

3. The issue of the relationship between the participatory budget and libraries requires special studies;

4. We should pay particular attention to the current and potential attitude of the population to the topic of the library; should identify the causes of existing problems and find ways and means to solve them, as far as possible;

5. The study should also focus on the relationship between the local budget and the participatory budgeting regarding the libraries;

6. It is necessary to activate the library community at the stages of preparing and conducting the information campaign of the participatory budgeting with the population;

7. Indicate several issues that can be financed and prioritized in the participatory budgeting for the current year.

საკვანძო სიტყვები: სამოქალაქო ბიუჯეტი, გორი, ადგილობრივი ხელისუფლება, მოქალაქეების ჩართულობა, მუნიციპალური პროგრამების პრიორიტეტები, ბიბლიოთეკები, საპროექტო ინიციატივები

Keywords: civil budget, Gori, local government, citizen involvement, municipal program priorities, libraries, project initiatives.

თანამედროვე ქართული კანონმდებლობა საშუალებას აძლევს მოსახლეობას თვალი ადევნოს არა მხოლოდ თვითმმართველობის საქმიანობას, არამედ აქტიური მონაწილეობა მიიღოს მუნიციპალიტეტებში არსებული პრობლემების აღმოჩენა/გაანალიზებაში და საფუძვლიანი ზეგავლენა მოახდინოს ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებზე.

ადგილობრივ მუნიციპალიტეტში არსებულ პრობლემათა აღმოჩენა, ანალიზი, გადაწყვეტილების გზებისა და საშუალებების გადაწყვეტილების მიმღებ ორგანოებამდე მიტანა და მით უფრო, მასზე ზეგავლენის მოხდენა საფუძვლიან განათლებასთან ერთად ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელებაში მოქალაქეთა მონაწილეობის ფორმების შემუშავება/დანერგვასაც მოითხოვს.

ხელისუფლების მიერ გადაწყვეტილების მიღების პროცესში მოქალაქეთა ჩართულობის ძირითადი ფორმები და მეთოდები განსაზღვრულია საქართველოს კონსტიტუციით, საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსითა და ორგანული კანონით - ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსით, ხოლო დამატებითი მექანიზმები მოცემულია საკრებულოების დებულებებით (რეგლამენტებით), თუმცა, რამდენადაც სამწუხარო არ უნდა იყოს, მოქალაქეები ნაკლებ ინიციატივებს იჩენენ, შეიძლება ითქვას, გაურბიან მუნიციპალიტეტის საქმიანობაში ჩართულობას. ჩვენ მიერ ჩატარებული წინასწარი კვლევის შედეგებიდან აშკარად ჩანს: „ჩართულობა“ არჩევნებში მონაწილეობითა და „ხმის მიცემით“ ამოიწურება. დიდი ალბათობით, აღნიშნული დამოკიდებულება, სავარაუდოდ, მოქალაქეთა სათანადო განათლების დაბალ დონეში უნდა ვეძებოთ. რამდენადაც საკვირველი არ უნდა იყოს, გაუბედაობა, საკუთარი უფლებების არგამოყენება განათლების არსებული დონის შედეგია და მის სრულყოფაზე სხვა ორგანიზაციებთან, უწყებებთან, სამსახურებთან ერთად თავად ადგილობრივმა ხელისუფლებამაც უნდა

იზრუნოს. საუბარია არა მხოლოდ საკანონმდებლო ინიციატივებსა და დადგენილებებზე, არამედ დაინტერესებულ მოქალაქეთა საინიციატივო ჯგუფებთან, არასამთავრობო ორგანიზაციებთან შესაბამისი პროექტებისა და პროგრამების, ჩართულობის მოდელების, ფორმებისა და მექანიზმების ერთობლივ განხორციელებაზე.

ერთ-ერთ ამგვარ მექანიზმად, ფორმად, მოდელად უნდა მივიჩნიოთ ბრაზილიის ქალაქ პორტუ-ალეგრიში დაბადებული იდეა „სამოქალაქო ბიუჯეტი“, რომელიც უკვე რამდენიმე წელია ხორციელდება საქართველოშიც, კერძოდ, ქალაქ გორში - 2016 წლიდან, ხოლო 2018 წელს - მთლიანად გორის მუნიციპალიტეტში, ამჟამად გორის მუნიციპალიტეტის მერიის ბრძანების საფუძველზე.¹

მიუხედავად ზემოთ აღნიშნულისა, სამოქალაქო ბიუჯეტი საქართველოში ჯერ კიდევ სიახლედ ითვლება, სწორედ ამიტომ თავს უფლებას მივცემ, შევებო სამოქალაქო ბიუჯეტის განმარტების საკითხს.

„სამოქალაქო ბიუჯეტი პირდაპირი დემოკრატიის ერთ-ერთი ინსტრუმენტია, რომელიც წარმოადგენს სამოქალაქო მონაწილეობის ყველაზე მაღალ დონეს. ეს არის მოსახლეობის ჩართვა ადგილობრივი პრობლემების მოგვარებაში, ადგილობრივი ბიუჯეტის ფორმირების პროცესში მათი აქტიური მონაწილეობის მეშვეობით“².

სამოქალაქო ბიუჯეტს განხორციელების ეტაპები გააჩნია. სხვადასხვა მოდელისთვის (პორტ-ალეგრეს, პოლონური, ჩიკაგოს და ა.შ.). მათი რაოდენობა სხვადასხვაა. მაგ., გორის მუნიციპალიტეტის მერის აღნიშნული ბრძანებით დამტკიცებულ „სამოქალაქო ბიუჯეტის განვითარების პროგრამაში“ ცალკეა გამოყოფილი სამოქალაქო ბიუჯეტის პროექტის წარმოების წესი, რომელიც სამოქალაქო ბიუჯეტის განხორციელების მხოლოდ 6 ეტაპს მოიცავს და ფორმით (და არა შინაარსით) რადიკალურად განსხვავდება სამოქალაქო ბიუჯეტის სტანდარტების დანერგვის პრაქტიკულ სახელმძღვანელოში მოცემული სამოქალაქო ბიუჯეტის 8 ეტაპისაგან³.

სტატიის მიზნიდან და ამოცანებიდან გამომდინარე სამოქალაქო ბიუჯეტის მხოლოდ ერთ ეტაპზე, გორის მუნიციპალიტეტის მერის ბრძანებაში მოცემულ II ეტაპზე შევაჩერებ თქვენს ყურადღებას. ბრძანებაში ვკითხულობთ: „მიმდინარე წლის 21 ივლისიდან 15 აგვისტოს ჩათვლით - მოქალაქეები მუნიციპალიტეტში აგზავნიან სამოქალაქო ბიუჯეტის პროგრამის ფარგლებში საპროექტო ინიციატივების განაცხადის ფორმებს. კოორდინატორი ადმინისტრაციული ერთეულის

¹ გორის მუნიციპალიტეტის მერის ბრძანება N3322. 14 ივნისი, 2018 წ. გორის მუნიციპალიტეტის მერიის სამოქალაქო ბიუჯეტის განვითარების პროგრამის დამტკიცების შესახებ.

² იხ. სამოქალაქო ბიუჯეტის სტანდარტების დანერგვის პრაქტიკული სახელმძღვანელო, თბ., 2018.

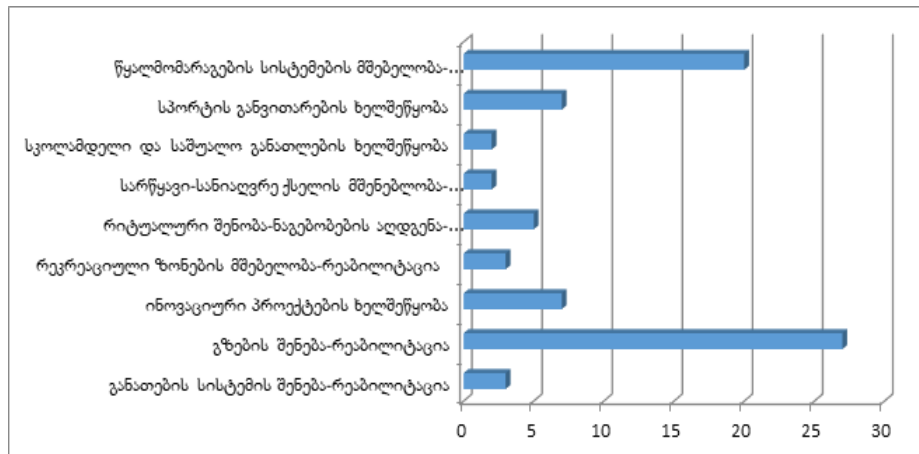
³ სტატიის მოცულობა საშუალებას არ იძლევა ამ თანხვედრა-განსხვავებებზე თუნდაც მოკლედ ვისაუბროთ.

მაცხოვრებლებს, საჭიროებისამებრ, ეხმარება სამოქალაქო ბიუჯეტის საპროექტო ინიციატივის განცხადების სააპლიკაციო ფორმის შევსებაში. განაცხადების მიღების პერიოდში, მუნიციპალიტეტის უფლებამოსილი პირი (მთავარი კოორდინატორი) ამოწმებს წარმოდგენილი საპროექტო ინიციატივების განაცხადების ტექნიკურ სისწორეს“.

სხვა ბევრ კითხვასთან ერთად იბადება ერთი, ჩვენი აზრით, მნიშვნელოვანი კითხვა: რა არის საპროექტო ინიციატივა და რა კავშირი შეიძლება ჰქონდეს მას ბიბლიოთეკებთან?

წინასწარ შევნიშნავ: საპროექტო ინიციატივის⁴ ზუსტი განმარტება სამეცნიერო, საცნობარო, სასწავლო ლიტერატურაში ჯერჯერობით არ არსებობს. რაც შეეხება შინაარსს - საპროექტო ინიციატივა არის თაოსნობა რაიმე საქმეში, რაიმე წამოწყებაში განსაზღვრული მიზნებით (მაგ., რომელიმე პრობლემის გადაჭრა), ამოცანებითა და შესრულების ვადებით. მაგ., გორის მუნიციპალიტეტში 2018-2019 წლის სამოქალაქო ბიუჯეტის პროექტის ფარგლებში სამოქალაქო ბიუჯეტის საბჭოს მიერ განხილულ იქნა მოსახლეობის მიერ შემოტანილი 167 საპროექტო ინიციატივა, საიდანაც სამოქალაქო ბიუჯეტის საბჭოს მიერ მოწონებული და შემდეგ წარმომადგენლობითი საბჭოს (ადგილებზე შეკრებილი მოსახლეობის) მიერ შერჩეულ იქნა 76 საპროექტო ინიციატივა, რომლებიც მიმართულია მუნიციპალიტეტში არსებული სხვადასხვა ტიპის პრობლემების გადაჭრაზე.

ცხრილი N1-ში მოცემულია ქ. გორის მუნიციპალიტეტში 2018-2019 წლის სამოქალაქო ბიუჯეტის პროექტის ფარგლებში შერჩეული საპროექტო ინიციატივები.

ცხრ. 1 - ქ. გორის მუნიციპალიტეტში 2018-2019 წლის სამოქალაქო ბიუჯეტის პროექტის ფარგლებში შერჩეული საპროექტო ინიციატივები.⁵

⁴ ზოგჯერ მას საპროექტო იდეად მოიხსენიებენ.

⁵ იხ.: ყიფიანი 2018: 55.

გარკვეული მიზეზების გამო ჩვენ გვერდს ავუვლით ცხრილის თუნდაც ზერელე ანალიზს. შევნიშნავთ მხოლოდ ერთს: ქ. გორის მუნიციპალიტეტში 2018-2019 წლის სამოქალაქო ბიუჯეტის პროექტის ფარგლებში ბიბლიოთეკების განვითარების ხელშეწყობისთვის არც ერთი საპროექტო ინიციატივა არ განხილულა⁶.

იზადება ლეგიტიმური კითხვა: რა მიზეზები განაპირობებენ საპროექტო ინიციატივების ამგვარ სტრუქტურას და რატომ არ არის სტრუქტურაში ბიბლიოთეკები?

კითხვის პირველი ნაწილზე საპასუხოდ აუცილებლად მიმაჩნია მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტისა და სამოქალაქო ბიუჯეტის ურთიერთმიმართების საკითხის განხილვა, რამდენადაც მეორე პირველის გარკვეულ ნაწილს წარმოადგენს.

მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტის სტრუქტურის განხილვას აქ არ შევუდგებით, აღვნიშნავთ მხოლოდ ერთს: მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტების ერთ-ერთ მდგენელს პრიორიტეტები/პროგრამები წარმოადგენს. გორის მუნიციპალიტეტის 2019 წლის პროგრამები ასახულია მე-16 მუხლში („მუხლი 16. გორის მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტის პროგრამები“), რომელიც 4 ქვეთავისგან შედგება.

ამასთან, გორის მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტისა და სამოქალაქო ბიუჯეტის შედარებითი ანალიზი საშუალებას გვაძლევს დავასკვნათ: მუნიციპალიტეტის სამოქალაქო ბიუჯეტის საპროექტო პრიორიტეტები მაღალი სიზუსტით ირეკლავს (განსაკუთრებით ა, ბ, გ ქვეპროგრამების ნაწილში) მუნიციპალიტეტის პროგრამის პრიორიტეტებს. დიდი ალბათობით, მსგავსი სიტუაციაა სხვა მუნიციპალიტეტებში, რასაც თავისი ობიექტური მიზეზები გააჩნია. მაგ., 1. სამოქალაქო ბიუჯეტის რეგულაციით წინასწარაა განსაზღვრული სამოქალაქო ბიუჯეტის პრიორიტეტები (მაგ., ინფრასტრუქტურული პროექტები, ინოვაციური პროცესების მხარდაჭერა), 2. მოსახლეობა კარგად იცნობს მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტის პროგრამებსა და პრიორიტეტებს და სამოქალაქო ბიუჯეტით მხარს უჭერს მათ და ა.შ.

რაც შეეხება ზემოთ აღნიშნული კითხვის მეორე ნაწილს (რატომ არ არის სტრუქტურაში ბიბლიოთეკები?), მიმაჩნია, რომ აქ საქმე უფრო რთულადაა. ძნელად წარმოსადგენია ბიბლიოთეკების თემის სამოქალაქო ბიუჯეტში სათანადო არასახვას ერთი, თუნდაც მთავარი მიზეზი ჰქონდეს. შეცვლილი ფორმითა და შინაარსით გათანამედროვეებული ბიბლიოთეკები მხოლოდ წიგნსაცავები და სამკითხველო დარბაზები რომ აღარ არის, უდავო და დადასტურებული ფაქტია.

ასევე დადასტურებულია ბიბლიოთეკების საზოგადოებრივ სივრცეებად გადაქცევის ტენდენცია და ამ ფონზე მუნიციპალიტეტების სამოქალაქო ბიუჯეტში არასახვის საკითხი კვლევის ობიექტად უნდა

⁶ ანალოგიური მდგომარეობაა სხვა წლებშიც და საქართველოს სხვა მუნიციპალიტეტებში.

იქცეს. შესაბამისად, უნდა დადგინდეს პრობლემის მიზეზები და მოინახოს მათი გადაჭრის გზები და საშუალებები. დარწმუნებული ვარ, მიზეზი არც სამოქალაქო ბიუჯეტის „ბუნებაშია“ და არც პრობლემისადმი მოქალაქეების, საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ორგანოების არაჯეროვან დამოკიდებულებაშია. მიზეზები უფრო სიღრმისეულია და მათ გამოსავლენად სპეციალური კვლევა უნდა ჩატარდეს⁷.

კვლევის ჩატარებამდე აუცილებლად მიმაჩნია, მკითხველს საკუთარი მოსაზრებები გავაცნო⁸. უპირველეს ყოვლისა, გავიხსენოთ, როგორ უნდა გამოვლინდეს საპროექტო ინიციატივები სამოქალაქო ბიუჯეტების პროცესში.

როგორც წესი, საპროექტო ინიციატივების გამოვლენა იწყება პროცესის მომზადების ეტაპზე; „ეს ეტაპი საჭიროა იმისათვის, რომ გავიგოთ, მოსახლეობის აზრით, რომელია მოსაგვარებელ პრობლემებს შორის მათთვის ყველაზე პრიორიტეტული. იგი საშუალებას აძლევს მოქალაქეებს თავად გაეცნონ პრობლემებს, სხვების აზრს ამასთან დაკავშირებით და განიხილონ ისინი საზოგადოებასთან. ამისათვის საჭიროა დისკუსიისათვის სივრცის შექმნა და მოსახლეობის ფართოდ ინფორმირება“⁹. ახლა ვნახოთ, თუ როგორაა ასახული ეს ეტაპი გორის მუნიციპალიტეტის მერის არაერთგზის ნახსენებ ბრძანებაში: „სამოქალაქო ბიუჯეტის პროგრამის განხორციელების საწყის ეტაპზე პროექტის კოორდინატორი ატარებს საინფორმაციო შეხვედრებს ადმინისტრაციული ერთეულების მიხედვით... და აწვდის მოქალაქეებს ინფორმაციას სამოქალაქო ბიუჯეტის პროგრამის განხორციელების მიზნებსა და შესაძლებლობებზე; საჭიროებისამებრ, ეხმარება მოსახლეობას პრობლემებისა და პრიორიტეტების გამოვლენაში“.

ვფიქრობ, სწორედ ამ ეტაპზე არის შესაძლებელი სამოქალაქო ბიუჯეტში მოსახლეობის მიერ ბიბლიოთეკის საკითხის „წამოწევა“, თუმცა მანამდე მოგვიწევს, სულ ცოტა, სამი კითხვის დასმა და მასზე პასუხის გაცემა¹⁰.

1. რა კავშირი შეიძლება ჰქონდეს სამოქალაქო ბიუჯეტსა და ბიბლიოთეკას იმ შემთხვევაში, თუ:

ა. ბიბლიოთეკა არის მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტში პრიორიტეტული მიმართულება?

ბ. ბიბლიოთეკა არ არის მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტში პრიორიტეტული მიმართულება?

2. რამდენად არის ბიბლიოთეკის თემა სამოქალაქო ბიუჯეტის „საქმე“. იმ შემთხვევაში, თუ სამოქალაქო ბიუჯეტით მოთხოვნილია:

ა. ბიბლიოთეკის დაარსება/აღდგენა (ცალკე თემაა ბიბლიოთეკარის

⁷ დარწმუნებული ვარ, კვლევა აუცილებლად ჩატარდება და ჩემი არა მხოლოდ პასიური თანამონაწილეობით.

⁸ შესაძლებელია ჩემი მოსაზრებები კვლევის ჰიპოთეზად ჩავთვალოთ.

⁹ სამოქალაქო ბიუჯეტის სტანდარტების დანერგვის პრაქტიკული სახელმძღვანელო, 2019, გვ. 20.

¹⁰ ამ კითხვებზე პასუხის გასაცემად კიდევ ერთი კვლევის ჩატარებაა აუცილებელი. თუმცა არც იმას გამოვრიცხავ, სტატიაში დასმულ კითხვებს ერთ კვლევაში გაეცეს პასუხი. ამასთან, აუცილებელია კვლევის მეთოდების წინასწარ დადგენა.

ხელფასი. რამდენადაც სამოქალაქო ბიუჯეტი პროექტის განხორციელების შემდეგ ხელფასების დაფინანსებას არ ითვალისწინებს. საინტერესოა, რა გავლენას მოახდენს პრიორიტეტების გამოვლენისას ადგილობრივი სკოლის მასწავლებლების ან/და მოსწავლეების, ახალგაზრდების ინიციატივა პირობითი სახელწოდებით „ერთი დღე“ კვირაში ერთი დღე ბიბლიოთეკარად? რა შედეგებს მოგვცემს, ვთქვათ, ძლიერი და სუსტი მხარეების, შესაძლებლობებისა და მოსალოდნელი საფრთხეების გამოვლენისას (წიგნების, ჟურნალების დაკარგვა და ა.შ.);

ბ. არსებული ბიბლიოთეკის საზოგადოებრივ სივრცედ გადაქცევის ხელშეწყობა (ტრენინგები, კინო-ჩვენება/განხილვისთვის აპარატურის ერთჯერადად შეძენა, ბიბლიოთეკის მომსახურების სივრცეში ახალი ემიგრანტი მოსახლეობის მოზიდვის ხელშეწყობა; მოსახლეობის დაინტერესების გაზრდა თანამედროვე ლიტერატურით; საბიბლიოთეკო პროგრამების განვითარება (ვთქვათ, სამოქალაქო განათლების თემებით); წიგნებით, ჟურნალებით და ა.შ. ერთჯერადი მომარაგება.

და ბოლოს, დასკვნის სახით შეგვიძლია ვთქვათ:

1. სამოქალაქო ბიუჯეტის და ბიბლიოთეკების ურთიერთმიმართების საკითხი მოითხოვს სპეციალურ კვლევას;
2. კვლევაში განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს მოსახლეობის ამჟამინდელ და პოტენციურ დამოკიდებულებას ბიბლიოთეკის თემასთან; დადგინდეს არსებული პრობლემების მიზეზები და შეძლებისდაგვარად გადაჭრის გზები და საშუალებები;
3. კვლევაში ასევე ყურადღება უნდა დაეთმოს ადგილობრივი ბიუჯეტისა და სამოქალაქო ბიუჯეტის ურთიერთმიმართების საკითხს ბიბლიოთეკების თემასთან დაკავშირებით;
4. აუცილებელია საბიბლიოთეკო თემის გააქტიურება მოსახლეობასთან სამოქალაქო ბიუჯეტის მოსამზადებელ და საინფორმაციო კამპანიის ეტაპებზე.
5. სამოქალაქო ბიუჯეტის რეგულაციებში უფრო დეტალურად განისაზღვროს საკითხთა ის წრე, რომელთა დაფინანსება შესაძლებელია და პრიორიტეტულადაა აღიარებული მიმდინარე წლის სამოქალაქო ბიუჯეტით.

დამოწმებული ლიტერატურა

რობერტსონი 2005: რობერტსონი დებორა ა, კულტურის პროგრამები ბიბლიოთეკებისთვის, ქართულენოვანი გამოცემა. თბილისი, 2005.

სამოქალაქო ბიუჯეტის... 2017: სამოქალაქო ბიუჯეტის სტანტარტების დანერგვის პრაქტიკული სახელმძღვანელო, 2017, „საერთაშორისო სოლიდარობის ფონდის“ (პოლონეთი) პროექტი „დემოკრატიის მხარდაჭერა“. თბილისი, 2017.

ყიფიანი 2018: ყიფიანი დ., მონაწილეობითი ბიუჯეტირება, სამოქალაქო საზოგადოების ინსტიტუტი. თბილისი, 2018.